

COMPONENTELE MODELULUI PEDAGOGIC DE FORMARE A COMPETENȚEI METACOGNITIVE LA ELEVII DIN CLASELE PRIMĂRE PRIN COMUNICARE DIDACTICĂ

*Elena Cristina Gheorghe, profesor învățământ primar,
Școala Gimnazială „Șerban Vodă Cantacuzino”, Călimănești, România
Nicolae Silistraru, dr. hab., prof. univ.,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău*

THE COMPONENTS OF THE PEDAGOGICAL MODEL FOR THE FORMATION OF METACOGNITIVE COMPETENCE IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS THROUGH DIDACTIC COMMUNICATION

*Elena Cristina Gheorghe, primary education teacher,
Secondary School „Șerban Vodă Cantacuzino”, Călimănești, Romania
ORCID:0000-0001-8326-1406
crystyna.alexandra@yahoo.com
Nicolae Silistraru, PhD, Prof.,
„Ion Creangă” State Pedagogical University of Chisinau,
ORCID:0000-0001-9469-4434
silistraru.nicolae@upsc.md*

CZU: 373.3.091

DOI: 10.46727/c.v2.24-25-03-2023.p59-62

Abstract. The pedagogical model represents a „didactic-methodological conception”, „a schematic pattern” that unifies the theories and paradigms of the education system with practice, offering the educational practitioner a concrete example of a theoretical-methodological approach, in the direction of the formation of a behavior or a competence. The assimilation of behavior oriented towards deep information processing requires the design of an instructional model that capitalizes on the „self-reflexive awareness” of the young schoolchild. The principles that are the basis of the pedagogical model we propose are formulated like instructive axes, approaches that broadly outline the vision of the authors regarding the compatibility of theory with school practice so that the subject of learning can take note of internal-cognitive actions, of the executive functions at his disposal, and at the same time, to call on them whenever the school or curricular context requires it. Didactic communication has an essential role in the formation and development of the metacognitive factor. That is why a series of specific principles are developed to make the informational flow more flexible, to facilitate the access of the young schoolboy to the set of metacognitive skills and attitudes that are intended to be formed through the didactic action of the teacher.

Keywords: pedagogical model, principles, factors, metacognitive variables, metacognitive competence.

Calitatea și funcționalitatea modelului pedagogic de formare a competenței metacognitive la elevii claselor primare sunt condiționate, pe de o parte, de starea parametrilor care definesc intervenția teoretico-metodologică, pe de altă parte, de multitudinea de factori care pot influența reacția de învățare a școlarului mic. Procesul de adaptare a demersului de instruire în vederea obținerii capacităților autoreflexive implică formularea unor principii didactice, identificarea unor strategii eficiente de lucru, dar și respectarea unor condiții metodologice și o inventariere reală a factorilor care pot potența sau crea limite în manifestarea comportamentului autonom în instruire.

Componentele modelului pedagogic propus de autori se află în interdependență sistemică și urmăresc apariția unei noi rețele de conexiuni interne, bazate pe capacitatea subiectului învățării de a-și analiza morfo-structural învățarea. Reorganizarea schemelor mentale și orientarea către învățarea de tip cognitiv, construită, în special, pe raționament și transformată într-o lingvistică specializată de tipul simbolurilor și a proiecțiilor mentale, conduc la conturarea unei viziuni complexe dominată de valoarea autentică a învățării, o intervenție evolutiv-transformatoare a celui care învață într-un catalizator al cunoașterii.

Redăm în Tabelul 1 elementele componente ale modelului pedagogic de formare a competenței metacognitive a elevilor din clasele primare prin intermediul comunicării didactice și interdependența acestora cu tipul învățării caracteristic:

Tabelul 1. Componentele modelului pedagogic

Componentele modelului pedagogic		
Principii didactice		Taxonomia operațională a învățării metacognitive în funcție de principiile formulate
<p>Principiile formării competenței metacognitive:</p> <ol style="list-style-type: none"> Principiul accesibilizării cunoașterii prin reducerea decalajelor/diferențelor dintre elevi prin instruirea metacognitivă; Principiul reflectării acționale în dezvoltarea competenței metacognitive; Principiul conexiunilor mentale; Principiul centrării pe înțelegerea mecanismelor intern-cognitive de ordin superior; Principiul învățării prin cercetare personală (acțiune - reacțiune în învățare). 	<p>Principiile comunicării didactice:</p> <ol style="list-style-type: none"> Principiul relevanței în comunicare; Principiul comunicării impersonale și interpersonale; Principiul responsabilității opțiunilor în comunicare. Principiul consistenței cognitive; Principiul adaptării comunicării la nivelul de dezvoltare al elevului. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ adaptativă ✓ acțională ✓ reacțională ✓ combinatorie ✓ reflexivă ✓ internalizată ✓ atitudinală ✓ structurală ✓ diferențiată ✓ sistemică
Factori care influențează procesul dezvoltării competenței metacognitive		Taxonomia operațională a învățării metacognitive în funcție de factori
<ul style="list-style-type: none"> • factori biologici; • factori psihologici; • factori pedagogici; • factori socio-organizaționali. 		<ul style="list-style-type: none"> ✓ interacțională ✓ diagnostică ✓ situațională ✓ comparativă ✓ contextuală
Condiții psihopedagogice		Taxonomia operațională a învățării metacognitive în funcție de condiții

<ul style="list-style-type: none"> • generale; • educaționale; • specifice. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ intelectuală ✓ motivațională ✓ volitivă ✓ receptivă ✓ afectivă
Variabilele învățării metacognitive	Taxonomia operațională a învățării metacognitive în funcție de variabile
<ul style="list-style-type: none"> • reflectivitate; • reciprocitate colaborativă; • reziliență; • inovație reflexivă; • independență în învățare; • autoperfecționare / încredere. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ orientată intern-cognitiv ✓ inovativă ✓ colaborativă ✓ de perspectivă ✓ globală
Finalități:	
<ul style="list-style-type: none"> • automatizarea învățării; • formarea gândirii sistemice; • funcționalitatea grupurilor colaborative din mediul școlar; • responsabilizarea elevilor în construirea propriilor cunoașteri științifice / implicare activă spre cunoaștere cu accent pe activități reflexive. 	

Privite din perspective pedagogice, didactice și metodologice, componentele modelului pedagogic așază în linii mari accentul pe construirea unei forme ideale de intervenție, care, prin mecanisme care țin de dezvoltarea unui „control cognitiv” bazat pe reflecție personală și pe integralitatea funcționării neuronale, construiesc reacții de ordin metacognitiv responsabile cu înțelegerea gândirii și a modului în care ea funcționează de către subiectul învățării. Întrucât modelul este construit pe principiul „învățării pentru înțelegere”, se au în vedere acțiuni didactice care angajează elevul într-o combinatorică cognitiv - operațională ce implică, pe lângă inteligență, atât educarea motivației intrinseci, cât și activarea unor „montaje atitudinale” [1] de natură să sporească reacțiile școlarului mic la înțelegere, la luarea deciziilor, la capacitatea de a se implica cognitiv prin efort susținut și prin descoperirea și explorarea gândirii de nivel „meta” în învățare.

Pentru că avem în vedere înțelegerea și *construirea înțelegerii*, astfel încât învățarea să devină accesibilă tuturor celor angajați în procesul formării psiho-comportamentale se impune a cunoaște semnificația semantică și pedagogică a ceea ce reprezintă „înțelegerea”. Astfel, Ioan Neacșu în lucrarea „*Neurodidactica învățării și psihologia cognitivă: ipoteze, conexiuni, mecanisme*” preciza: „*A înțelege înseamnă a conștientiza, a conceptualiza, a integra într-un sistem de referință, a surprinde o semnificație și a pune în evidență o relație esențială sau o asociere de noțiuni, judecăți și raționamente ce conduc la anumite apartenențe categoriale.*” [1]. Autorul consideră înțelegerea „*latura funcțională a gândirii*” sau „*gândirea în acțiune*”, aceasta devenind responsabilă cu dezvăluirea semnificațiilor ce sunt codificate în contexte curriculare, cu scopul de a forma acele competențe profesionale de tipul celor cognitive sau funcțional-acționale, pe de o parte, pe de altă parte, pe acelea transversale, din categoria cărora face parte și competența metacognitivă. Numai că înțelegerea are nevoie de un sistem complet de informații, la care ulterior elevul să se raporteze atunci când își construiește cunoașterea, insuficiența acestora creând așa-zisa „falsă înțelegere”. De altfel, unul dintre principiile formulate în cadrul **Modelului pedagogic** se referă la *consistența cognitivă*. Prin intermediul

acestui principiu încercăm să îi obișnuim pe cei mici să își construiască învățarea și cunoașterea oferind înțelesuri raționale nu doar *stocului informațional* la care sunt expuși, ci și modului în care gândesc și acționează cognitiv asupra asaltului informațional. A oferi rațiune gândirii, informației, conceptelor presupune oferirea unui sens învățării și totodată experimentarea spectrului metacognitiv pe care ni-l dorim format chiar și la un nivel elementar la școlarul mic.

Modelul pedagogic este gândit să acționeze în direcția procesării de adâncime prin participarea colaborativă a elevilor și prin apelul la înțelegerea mecanismelor care stau la baza cogniției. Funcționalitatea modelului este dependentă de măsura în care cei angajați în construirea cunoașterii sunt capabili de a exercita, prin metode și procedee specifice, controlul asupra propriei învățări și de a adopta strategii care accelerează procesul de trecere la o gândire reflexivă. De asemenea, autorii caută ca prin intermediul modelului proiectat să răspundă la întrebări, precum:

- Care sunt factorii care limitează procesul de învățare al elevului?
- Cum se manifestă factorul metacognitiv în studiul individual al elevilor?
- Ce condiții se impun a fi îndeplinite pentru a asigura transferul de cunoștințe?
- Cum acționează lucrul colaborativ în dezvoltarea practicilor metacognitive?
- Sunt cunoștințele corect selectate astfel încât să poată fi integrate într-un sistem rațional ce poate fi exploatat și valorificat în cele mai variate și stimulatoare contexte de învățare?
- Care sunt strategiile care promovează un stil de lucru focalizat pe învățarea de tip metacognitiv?
- Cum controlez modul în care aceste procedee metodologice sunt aplicate în studiul individual al elevului?
- Acțiunea metacognitivă potențează motivația elevului pentru învățare?

În acest punct al intervenției, strategiile metacognitive se constituie ca fiind „strategii puternic structurate” [2] devenind hotărâtoare pentru ceea ce înseamnă planificarea, monitorizarea și evaluarea propriei învățări. Independența în utilizarea strategiilor metacognitive trebuie educată elevilor, acest deziderat constituindu-se într-una dintre finalitățile Modelului pedagogic.

Edificarea unei lumi durabile are la bază centrarea, în primul rând pe oameni, iar acest lucru poate deveni o realitate, dacă, începând cu primele trepte de dezvoltare, omul este învățat să își valorifice potențialul cognitiv și metacognitiv.

BIBLIOGRAFIE

1. MOGONEA, F. *Premise teoretice și metodologice ale valorificării metacogniției în activitatea didactică*, Craiova: Editura Sitech, 2014.
2. NEACȘU, I. *Neurodidactica învățării și psihologia cognitivă: ipoteze, coexiuni, mecanisme*. Iași: Polirom, 2019.